

Sprawozdanie z sesji panelowej:
Zmiany procesów demograficznych i ich konsekwencje dla polityki publicznej

Organizowanej przez Komitet Nauk Demograficznych PAN

w ramach XI Kongresu Ekonomistów Polskich

Ekonomia i gospodarka w czasach niepewności

Poznań 4-5 grudnia 2025 r.

Zmiana procesu odtwarzania pokoleń, która nastąpiła w Polsce po 1989 r. jest efektem bardzo złożonych oraz wzajemnie powiązanych zmian procesów płodności, tworzenia i rozpadu związków, zmian umieralności i trwania życia oraz migracji wewnętrznych i zagranicznych. Procesy te, kształtując zasoby ludnościowe, czyli wielkość i struktury populacji oraz liczbę i struktury rodzin i gospodarstw domowych, określają szanse i zagrożenia dla perspektyw rozwoju. Polska, podobnie jak wiele krajów rozwiniętych, znalazła się na etapie rozwoju demograficznego, który charakteryzuje depopulacja, zaawansowane starzenie ludności i spadek potencjalnych zasobów pracy. Co prawda, zmiana salda migracyjnego dokumentująca przekształcanie się Polski w kraj imigracyjno-emigracyjny stwarza szanse łagodzenia niektórych skutków tego etapu rozwoju demograficznego, ale zasadnicze wyzwania dotyczące gospodarki oraz warunków i jakości życia pozostają. Odnoszą się one - przede wszystkim – do ochrony zdrowia i opieki społecznej, systemu edukacji, rynku pracy, systemu emerytalnego, w zasadzie wszystkich sfer życia społecznego i gospodarczego. Świadomość złożoności i wzajemnych powiązań procesów demograficznych, społecznych i gospodarczych ma kluczowe znaczenie z perspektywy skuteczności podejmowanych działań. Ważne, by były one spójne i wielopłaszczyznowe, gdyż działania ukierunkowane w jednym tylko wymiarze mogą nie przynieść spodziewanego efektu.

Złożoność problematyki zmiany demograficznej i starzenia się populacji zobowiązuje do zwrócenia się nie tylko do badaczy procesów ludnościowych, by w sposób kompleksowy przedstawili istotę zmian, ich uwarunkowania oraz rekomendacje odnośnie do potrzeby działań. Ważny jest punkt widzenia decydentów kreujących politykę gospodarczą i społeczną, która uwzględnia ekonomiczne i społeczne konsekwencje zmiany demograficznej. Dyskusja panelowa z udziałem przedstawicieli naukowców i polityków wzmocni wielopłaszczyznową współpracę między środowiskiem naukowym i administracją publiczną w tworzeniu rozwiązań polityki publicznej adekwatnych do zachodzących przemian ludnościowych.

Polska potrzebuje kompleksowej strategii demograficznej, która wskaże, jak należy się dostosować do tych przemian, także z wykorzystaniem instrumentów polityki publicznej, a na jakie elementy przemian można próbować oddziaływać.

W panelu uczestniczyli:

prof. Agnieszka Chłoń-Domińczak, Przewodnicząca Rządowej Rady Ludnościowej, Przewodnicząca Rady ds. Polityki Rodzinnej i Demograficznej, członkini Komitetu Nauk Demograficznych PAN, Prorektor ds. Nauki w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie,

dr Jakub Sawulski, Zastępca Dyrektora Departamentu Strategii w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie,

prof. Iga Magda, Wiceprezeska Instytutu Badań Strukturalnych, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie,

prof. Paweł Strzelecki, Zastępca Dyrektora Instytutu Statystyki i Demografii Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, członek Komitetu Nauk Demograficznych PAN, Narodowy Bank Polski,

Panel moderowała prof. Elżbieta Gołata, Przewodnicząca Komitetu Nauk Demograficznych PAN, zastępczyni Przewodniczącej Rządowej Rady Ludnościowej, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.

W ramach wprowadzenia do dyskusji panelowej prof. E. Gołata w kilku słowach przedstawiła istotę transformacji demograficznej. Nawiązując do logo Komitetu Nauk Demograficznych PAN przedstawiła poszczególne fazy przejścia od reprodukcji tradycyjnej charakteryzującej się wysoką płodnością i umieralnością do reprodukcji nowoczesnej o niskiej płodności i niskiej umieralności. Wskazała przy tym na małą liczbę ludności w fazie pierwszej, eksplozję demograficzną od przełomu faz drugiej i trzeciej trwającą prawie do końca fazy czwartej oraz malejącą liczbę ludności w fazie piątej. Zmianę demograficzną prof. Gołata ukazała także w odniesieniu do liczby ludności Polski i jej struktury, aktualnej i prognozowanej przez GUS w 2060 roku. Przewiduje się spadek odsetka ludności w wieku produkcyjnym z 62% do 52% oraz wzrost odsetka osób w wieku 65 i więcej lat. Relacja liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, z aktualnych 70 zwiększy się do 105 w 2060 roku. Zmianom tym towarzyszy wydłużanie oczekiwanego trwania życia. Przyjmując obowiązujące granice wieku produkcyjnego, już obecnie czas trwania życia 'statystycznej' kobiety w wieku nieprodukcyjnym jest dłuższy od czasu potencjalnej aktywności ekonomicznej. Badanie profili dochodów i konsumpcji w cyklu życia przy zastosowaniu Narodowego Rachunku Transferów (NTA) ukazuje jak deficyt w cyklu życia osób młodych oraz starszych musi być pokryty przez transfery publiczne i prywatne z nadwyżki dochodów powstałych w okresie aktywności ekonomicznej. Na podstawie NTA i projekcji demograficznej Eurostatu oszacowano, że dla aktualnego scenariusza polityki publicznej do 2053 r. łączne transfery publiczne przewyższą łączne dochody z pracy.

Uwzględniając przedstawioną złożoność procesów demograficznych oraz dalsze perspektywy zmiany demograficznej prof. Gołata zwróciła się do prof. Agnieszki Chłóń-Domińczak jako Przewodniczącej Rządowej Rady Ludnościowej (RRL) o rekomendacje organu doradczego Prezesa Rady Ministrów. Jakie działania w zakresie polityki ludnościowej Rada uważa za najważniejsze.

Profesor Agnieszka Chłóń-Domińczak w odpowiedzi nawiązała do opublikowanego [Raportu Rządowej Rady Ludnościowej: Sytuacja demograficzna Polski](#). Jako kluczowe obszary rekomendacji wskazała: edukację, zdrowie, politykę rynku pracy, usługi społeczne i politykę migracyjną. Przewodnicząca RRL podkreśliła, że Polska doświadcza spadku liczby ludności, ujemnego przyrostu naturalnego i starzenia się ludności, co wymaga natychmiastowych działań. Konieczne jest opracowanie kompleksowej strategii demograficznej integrującej politykę rodzinną, zdrowotną, migracyjną i rynku pracy dla przygotowania do zmian demograficznych. Prof. A. Chłóń-Domińczak jako kluczowe priorytety polityki demograficznej wskazała: wsparcie rodzin, poprawę życia seniorów, integrację imigrantów oraz rozwój usług publicznych. Stwierdziła, że brak działań grozi wyzwaniami gospodarczymi i społecznymi, w tym kurczeniem się zasobów pracy i wzrostem kosztów opieki nad seniorami.

Ponadto prof. A. Chłóń-Domińczak wskazała na potrzebę integracji rejestrów administracyjnych oraz ujednolicenia definicji statystycznych dla lepszej analizy danych. Ważne jest uruchomienie badań panelowych i zagwarantowanie otwartego dostępu do danych w celu umożliwienia skutecznego monitorowania trendów demograficznych. Niezbędny do efektywnego planowania i oceny działań jest spójny system monitorowania migracji i procesów demograficznych. Inwestycje w nowoczesne narzędzia analityczne pomagają prognozować zmiany demograficzne i wspierać stabilność społeczno-gospodarczą.

Po wysłuchaniu głosu ekspertów prof. Gołata zapytała dra Jakuba Sawulskiego jaka jest odpowiedź rządzących. Czy rekomendacje RRL są uwzględniane w polityce ludnościowej. Jak te problemy ujęto w strategii rozwoju Polski, jakie przewidziano konkretne działania.

Doktor Jakub Sawulski powiedział, że zgodnie z powyższymi rekomendacjami przygotowywana w procesie konsultacji społecznych strategia średnio-okresowa jest odpowiedzią na trzy mega-wyzwania: zmiany demograficzne, utrzymanie konkurencyjności gospodarki, zapewnienie bezpieczeństwa kraju. Adekwatnie określone są cele [Strategii rozwoju Polski do 2035 r.](#):

- 1) demograficzny czyli przemyślana odpowiedź na kryzys demograficzny: łagodzenie zmian demograficznych i adaptacja do nich;
- 2) gospodarczy czyli stworzenie warunków dla szybkiego rozwoju prywatnych firm: tworzenie warunków dla konkurencyjnej i sprawiedliwej gospodarki z poszanowaniem dla środowiska i klimatu;
- 3) bezpieczeństwa czyli państwo odporne na zagrożenia: Wzmocnienie bezpieczeństwa, odporności i sprawności państwa.

Powyższe cele łączy cel horyzontalny czyli rozwój rozłożony po całym terytorium kraju: zrównoważony rozwój terytorialny oparty na policentrycznej sieci osadniczej. W zakresie pierwszego celu strategicznego: łagodzenie zmian demograficznych i adaptacja do nich pan dyr. J. Sawulski przedstawił konkretne propozycje dotyczące następujących priorytetów:

- Priorytet 1.1: Zwiększenie dostępności mieszkań
- Priorytet 1.2: Tworzenie warunków sprzyjających rodzicielstwu
- Priorytet 1.3: Odpowiedzialna polityka migracyjna
- Priorytet 1.4: Rynek pracy włączający wszystkie grupy społeczne
- Priorytet 1.5: Dobre zdrowie i aktywne starzenie się
- Priorytet 2.7: Dbanie o jakość życia wszystkich obywateli

Dr J. Sawulski poinformował, że strategia została opracowana przez administrację publiczną, co wymaga zestawienia jej treści z opiniami różnych grup obywateli. Podkreślił, że proces konsultacji publicznych ma realny wpływ na ostateczną treść dokumentu. Obecnie przygotowywane są stanowiska do uwag zgłoszonych w czasie konsultacji publicznych. Planowany termin przyjęcia Strategii przez rząd to pierwszy kwartał 2026 roku.

[Mając na uwadze wskazane w dotychczasowej dyskusji konsekwencje zmiany demograficznej dla gospodarki prof. E. Gołata zwróciła się do prof. Igi Magdy o potencjał podaży pracy. Jakie mamy rezerwy siły roboczej, co trzeba zrobić aby je uwolnić, jakie działania polityki](#)

ludnościowej mogą pomóc w tym zakresie, czy to prawda, że kobiety uratują rynek pracy w Polsce (żyją dłużej, pracują krócej, zarabiają mniej ...)

Profesor Iga Magda w swojej wypowiedzi wskazała, że z jednej strony kurczą się w Polsce zasoby pracy, ale jednocześnie są niewykorzystane rezerwy, tj. osoby, które chciałyby i mogłyby pracować. Są to między innymi osoby z niepełnosprawnościami, pracujące w sektorze rolnictwa, kobiety w wieku 25-40 lat oraz w wieku 50 lat i więcej, NEETS (Not in Education, Employment or Training) czyli osoby które jednocześnie nie pracują, nie uczą się i nie biorą udziału w żadnych formach szkoleń czy przygotowania zawodowego, pozostając "poza systemem" pracy i edukacji.

Szczególnie ważna grupa potencjalnych zasobów pracy to kobiety. W tym zakresie prof. I. Magda zwróciła uwagę na lukę w zatrudnieniu kobiet i mężczyzn pomimo szybszego wśród kobiet, w tym matek, wzrostu aktywności. Wzrost aktywności ekonomicznej jest w Polsce szybszy niż średnia unijna. Podkreśliła niższe zarobki kobiet oraz niski wiek emerytalny. Duże znaczenia ma także większe obciążenie kobiet pracą domową i obowiązkami opiekuńczymi.

Wśród potrzebnych działań prof. I. Magda wskazała większą elastyczność zatrudnienia, elastyczne formy opieki nad dziećmi, system opieki długoterminowej, podwyższenie statutowego i efektywnego wieku emerytalnego, zmniejszenie luki płacowej i większe zaangażowanie ojców w opiekę nad dziećmi i prace domowe.

Kontynuując wątek rynku pracy, prof. E. Gołata zauważyła, że już dzisiaj w Polsce pracuje spora liczba cudzoziemców. Na koniec 2024 r. cudzoziemcy stanowili 7% ogółu ubezpieczonych w ZUS. Poprosiła prof. Pawła Strzeleckiego o odpowiedź na pytanie czy imigracja jest Polsce potrzebna, jakie są koszty, a jakie korzyści. Czy imigranci stanowią dobre rozwiązanie problemów niedoboru siły roboczej. Tak wielu jest przeciwników, tak wiele obaw, tak wiele upolitycznienia ...

Profesor Paweł Strzelecki odniósł się do faktu, że Polska stała się krajem dodatniej migracji netto. Imigracja w Polsce charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem aktywności ekonomicznej. W prezentowanym w innej sesji na Kongresie Ekonomistów badaniu wraz z prof. Jakub Growcem oraz Robertem Wyszynskim z NBP pokazane zostało, że napływ imigrantów mógł dodawać do wzrostu polskiego PKB przeciętnie ok. 0,5 pp. w latach 2014-2023, przy czym wyróżnić można dwa maksima – rok 2017 i rok 2022 kiedy dodatkowy wkład pracy imigrantów mógł dokładać nawet po 0.9 pp. do dynamiki rocznej PKB. Z kolei analiza przeprowadzona przez firmę Deloitte na zlecenie UNHCR i uwzględniająca dodatkowy popyt konsumpcyjny imigrantów wskazuje, że sami uchodźcy z Ukrainy w latach 2022-2024 podwyższyli poziom polskiego PKB o 2,7%, co było związane z faktem, że ok. 70% z nich pracuje.

Profesor P. Strzelecki przedstawił wyniki badania przeprowadzonego przez NBP „[Sytuacja życiowa i ekonomiczna imigrantów z Ukrainy w Polsce w 2025 r. Raport z badania ankietowego](#)”. Dotyczyły one dalszego pozostawania w Polsce w latach 2023-2025. Na stałe Polsce chce pozostać 51% migrantów przedwojennych (37% niezdecydowanych), podczas gdy deklarację taką składa 24% uchodźców wojennych (56% niezdecydowanych). 51% imigrantów przedwojennych stwierdza, że zawarcie pokoju między Ukrainą i Rosją nie wpłynie na ich pobyt w Polsce. Takiej odpowiedzi udzieliło też 24% uchodźców, a 41% było niezdecydowanych.

Konieczne jest skuteczne zarządzanie migracją i integracja imigrantów. Lepszemu wykorzystaniu potencjału migracyjnego mogą sprzyjać uproszczenie procedur legalizacji pobytu i zatrudnienia imigrantów oraz wspieranie ich integracji poprzez szkolenia językowe, zawodowe i adaptacyjne. Reasumując prof. P. Strzelecki stwierdził, że imigracja może pomóc, ale nie odwróci negatywnego wpływu „demografii” na podaż pracy.

W otwartej dyskusji uczestnicy pytali m.in. o konkretne rozwiązania i komentowali propozycje strategii średniookresowej. Dotyczyły one m.in. realizacji celów strategicznych na obszarach wiejskich, wykorzystania potencjału imigrantów na rynku pracy, proponowanych rozwiązań w zakresie elastycznych form zatrudnienia, opieki długookresowej.

Krótką informacja o panelistach:

prof. Agnieszka Chłoń-Domińczak,

Prorektorka ds. nauki oraz dyrektorka Instytutu Statystyki i Demografii SGH. Przewodnicząca Rządowej Rady Ludnościowej oraz Rady ds. Polityki Rodzinnej i Demograficznej przy Ministrze Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Członkini Komitetu Nauk Demograficznych PAN, liderka polskiej grupy badawczej SHARE 50+. W latach 2008-2009 podsekretarz stanu w MPiPS, zasiadała również w radzie nadzorczej ZUS, była członkinią KNF. W latach 2007-2009 wiceprzewodnicząca Komitetu ds. Ochrony Socjalnej Rady Europejskiej. W latach 2010-2017 w Instytucie Badań Edukacyjnych kierowała projektami związanymi z przygotowaniem wdrożenia Polskiej Ramy Kwalifikacji. Specjalizuje się w problematyce demografii, systemów emerytalnych, rynku pracy, polityki społecznej, zdrowia oraz edukacji.

https://pl.wikipedia.org/wiki/Agnieszka_Ch%C5%82o%C5%84-Domi%C5%84czak

<https://www.sgh.waw.pl/wladze-uczelni/dr-hab-agnieszka-chlon-dominczak-prof-sgh>

prof. Iga Magda

Dr hab. nauk ekonomicznych, profesorka w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie i wiceprezesa Instytutu Badań Strukturalnych. Członkini sieci IZA Research Fellows. Interesuje ją ekonomia pracy, tematyka nierówności płci na rynku pracy, polityka rodzinna i polityka społeczna. Odbyła staże badawcze na Uniwersytecie w Essex (2007/2008) i University College London (2009). Kieruje projektami badawczymi poświęconymi tematyce nierówności płci na rynku pracy w kontekście norm społecznych, tematyce nierówności płacowych wśród absolwentów szkół wyższych i zagadnieniom dyskryminacji na rynku pracy. Publikowała między innymi w *Feminist Economics*, *Journal of Comparative Economics*, *IZA Journal of Labor Policy*, *Empirical Economics*.

<https://ibs.org.pl/team/iga-magda/>

dr Jakub Sawulski

Doktor Jakub Sawulski jest ekonomistą, absolwentem Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu i adiunktem w Katedrze Skarbowości SGH. Aktualnie pracuje w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej, gdzie pełni funkcję Zastępcy Dyrektora Departamentu Strategii.

W pracy badawczej zajmuje się obszarem finansów publicznych, w szczególności kierunkami wydatkowania środków publicznych oraz analizą systemów podatkowych i systemów emerytalnych. Interesuje się także polityką energetyczną i polityką innowacyjną państwa. Jest kierownikiem zespołu makroekonomii w Polskim Instytucie Ekonomicznym. Doświadczenie zawodowe zdobywał także m.in. w Instytucie Badań Strukturalnych oraz Deloitte Polska.

prof. Paweł Strzelecki

Profesor Paweł Strzelecki jest wicedyrektorem Instytutu Statystyki i Demografii Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. W SGH jest także członkiem Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse, współpracuje z Polską Grupą Emerytalną SGH. Jego zainteresowania badawcze obejmują: ekonomię pracy i ekonomię emerytalną, metody prognozowania ludności (np.: prognozy wielostanowe,

stochastyczne, mikrosymulacyjne), zastosowanie wyników prognoz ludności w analizowaniu długoterminowego wpływu na gospodarkę oraz politykę społeczną, czynniki wpływające na przepływy migracyjne oraz uwarunkowania prowadzenia polityki pieniężnej.

Poza SGH prof. P. Strzelecki pracuje także w Departamencie Statystyki [Narodowego Banku Polskiego](#), jest członkiem [Working Group on Ageing Populations and Sustainability](#) oraz należy do zespołu redakcyjnego czasopisma naukowego: [Central and Eastern European Migration Review](#).

<https://biogram.sgh.waw.pl/#/biogram/pstrzel1>